

Zasady etyki pracowników Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Preambuła

Uniwersytet Mikołaja Kopernika jest wspólnotą uczonych, studentów oraz pracowników administracji i obsługi, łączących się w wysiłku realizacji misji Uniwersytetu przyjętej przez Senat UMK w dniu 28 listopada 2000 roku, w której określone zostały jego główne cele:

- prowadzenie badań naukowych i udostępnianie ich wyników,
- nauczanie na poziomie akademickim oraz prowadzenie innych form działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej, odpowiadających aktualnym i przyszłym potrzebom i aspiracjom społeczeństwa,
- kształcenie pracowników naukowych i związane z tym nadawanie tytułów zawodowych i stopni naukowych.

Przyjęto tam, że realizacja tych celów prowadzona jest w zgodzie z uniwersalnymi zasadami etycznymi i regułami postępowania utrwalonymi w tradycji uniwersytetów europejskich.

Niniejsze zasady zawierają listę wartości konstytuujących życie akademickie oraz zasady etyczne i dobre praktyki w nauce. Jego treści wpisują się w poszanowanie porządku prawnego i etycznych regulacji przyjętych w europejskich i polskich kodyfikacjach etycznych. Stosujemy się do zbioru wartości i zasad wymienionych i zdefiniowanych w *Europejskiej karcie naukowca* oraz *Kodeksie postępowania przy rekrutacji pracowników naukowych*, opracowanych w następstwie zalecenia Komisji Europejskiej z 11 marca 2005 roku. Szanujemy kodeks etyczny *Dobre obyczaje w nauce. Zbiór zasad i wytycznych* przyjęty przez Komitet Etyki w Nauce przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk (III wydanie, 2001 r.) oraz *Kodeks Etyki Pracownika Naukowego* (uchwalony przez Zgromadzenie Ogólne Polskiej Akademii Nauk w dniu 1 grudnia 2016 r.). Nawiązujemy także do refleksji wybitnych uczonych tkwiącej u źródeł odrodzenia, rozwoju i funkcjonowania polskich uniwersytetów, zawartej między innymi zarówno w słynnej mowie Kazimierza Twardowskiego *O dostojęństwie uniwersytetu* (Lwów 1932), jak i w artykule jednego z założycieli Uniwersytetu, profesora Tadeusza Czeżowskiego *O rzetelności, obiektywności i bezstronności w badaniach naukowych* (Toruń 1958). Refleksję nad etosem środowiska naukowego w wypełnianiu jego funkcji społecznych uważamy za nieodzowny obok kodyfikacji i procedur etycznych czynnik troski o wrażliwość moralną w przestrzeganiu nakreślonych niżej wartości, zasad etycznych i zbioru dobrych praktyk

Zasady niniejsze są zgodne z *Deklaracją praw i powinności etycznych studenta UMK*, przyjętą przez Senat UMK w dniu 24 lutego 2004 r., a także z *Kodeksem etyki doktoranta Uniwersytetu Mikołaja Kopernika* uchwalonym przez Uczelnianą Radę Doktorantów UMK w dniu 13 marca 2012 r.

Dział I

Wartości

1. **Prawda** – jest celem badań naukowych, treścią odkryć i poglądów upowszechnianych w społeczności uczonych, w edukacji akademickiej i wiedzy popularyzowanej w społeczeństwie. Świadome wprowadzanie w obieg naukowy fałszywych informacji i nieuzasadnionych teorii stanowi największe moralne naruszenie, jakie może mieć miejsce w nauce. Na poszanowaniu prawdy opierają się wszelkie relacje międzyludzkie i moralna wartość każdego człowieka.
2. **Twórczość** – jest podstawą wieloaspektowego procesu poznawania rzeczywistości i wykorzystywania wiedzy naukowej dla dobra wspólnego. Postawy twórcze i wszelka konstruktywna kreatywność w nauce oraz w jej organizacyjnym środowisku służą rozwojowi i są

- przeciwieństwem zastoju polegającego na odtwarzaniu znanych idei oraz struktur, w których się je toleruje.
3. **Wolność nauki** – jest fundamentalnym osobowym i instytucjonalnym warunkiem prowadzenia badań naukowych, nauczania i popularyzowania wiedzy naukowej. Wolność opiera się na prawdzie, jest wiernością wobec prawdy, toteż nie można zmuszać nikogo do głoszenia poglądów, które nie mają uzasadnienia w prawdzie naukowej. Konflikty między wolnością nauki a wolnością sumienia powinny być rozstrzygane na drodze dyskusyjnej, w dialogu indywidualnych sumień.
 4. **Odpowiedzialność** – daje wyraz więzi każdego człowieka i każdej instytucji z innym człowiekiem oraz szerokim otoczeniem społecznym, ich potrzebami i aspiracjami. Fundamentem odpowiedzialności są wyobrażenia i wrażliwość moralna, pozwalające przewidywać skutki, jakie prowadzone badania i odkrycia mogą wyrzucić na zdrowie i życie ludzi, na środowisko naturalne, pokój społeczny i dobrostan człowieka.
 5. **Sprawiedliwość** – jest podstawową wartością regulującą stosunki międzyludzkie i grupowe w każdej wspólnocie, zakładającą równość wszystkich członków wspólnoty w ich uprawnieniach podstawowych (bezpieczna praca, wyraźnie określone zadania, adekwatna do dokonań ocena, poszanowanie godności). W zróżnicowanej pod względem zadań, osiągnięć i pozycji wspólnocie podział dóbr opiera się na zasadzie „każdemu według jego dzieł i zasług”, z uwzględnieniem zasady równej miary „każdemu to samo za to samo”.
 6. **Uczciwość** – jest formą sprawiedliwości jako świadczenie każdemu tego, co mu się należy; według prawa i zasad etyki, ze względu na prawdę i szacunek dla osób. Uczciwość wiąże się z sumiennością, rzetelnością i prawością w postępowaniu, a przeciwstawia się ją nieuczciwości polegającej na oszustwie, co zawsze oznacza brak szacunku dla innych i zasad, jakimi rządzi się wspólnota.
 7. **Profesjonalizm** – wnosi wymóg rzetelnego i uczciwego zajmowania się przez każdego tym, do czego ma niezbędne przygotowanie i doświadczenie zawodowe, nakłada odpowiedzialność za efekty wykonywania zawodu lub funkcji. We wspólnocie uniwersyteckiej dotyczy to prowadzenia badań, upowszechniania ich wyników i nauczania. Moralnie wątpliwe jest podejmowanie się przez pracowników zadań, do wykonania których nie posiadają wystarczających uprawnień i doświadczenia.
 8. **Godność osobowa** – jest prawem każdego człowieka do uznania go za cel sam w sobie w świecie międzyludzkich i instytucjonalnych relacji opartych na używaniu i pożytkach. Prawo to wynika z naturalnej godności człowieka jako istoty, której istnienia nie powinno się sprowadzać do pożytków i korzyści. Godność wrodzoną osoba ludzka pomnaża swoim życiem przez wytwarzanie wartości użytkowych i doskonalący ją stosunek do wartości wyższych (duchowych), czym realizuje swoją godność moralną. Zachowaniem niegodnym jest sprowadzanie innych do roli dobra instrumentalnego.
 9. **Szacunek dla każdego człowieka**, zwłaszcza chorego, umierającego, niepełnosprawnego, wymagającego pomocy wiąże się z troską o ochronę jego życia i zdrowia oraz łagodzenie jego cierpień; poszanowanie jego godności, ważnych dla niego wartości, zadbanie o jego potrzeby fizyczne, psychiczne, społeczne i duchowe.
 10. **Uniwersytet jako dobro wspólne** – jest instytucją posiadającą publiczny autorytet miejsca, w którym w sposób wolny, twórczy, odpowiedzialny i godny podejmuje się wysiłki tworzenia dzieł prawdziwych, rzetelnych, oryginalnych, uczciwych i bezstronnych w pozycji do mającej miejsce w społeczeństwie gry interesów, partyjnych sporów światopoglądowych i ideologicznych. Na dobro Uniwersytetu składa się wielopokoleniowy naukowy, edukacyjny i organizacyjny dorobek jego pracowników. Dobro to nie jest tylko sumą zinstytucjonalizowanych osiągnięć, ale także skumulowaną wartością sumień i postaw uczonych. Dobrem wspólnym są także zasoby materialne Uniwersytetu.

Dział II

Zasady etyczne – powinności

Opierając się na zadeklarowanych wartościach, kierujemy się następującymi zasadami etycznymi pracowników Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Rozdział I

Ogólne powinności etyczne

1. **Poszanowanie prawa oraz norm etyki ogólnoludzkiej** opartej na równym traktowaniu praw i godności wszystkich członków wspólnoty uniwersyteckiej oraz zachowanie godne miana pracownika naukowego lub pracownika Uniwersytetu w relacjach zewnętrznych.
2. **Sprawiedliwe postępowanie** oparte na poszanowaniu dzieł, zasług i pozycji członków wspólnoty uniwersyteckiej oraz **okazywanie życzliwości** poprzez gotowość do efektywnej pomocy wszystkim partnerom – podopiecznym, podwładnym, doktorantom, studentom i całej społeczności akademickiej.
3. **Podtrzymywanie więzi** z emerytowanymi pracownikami przez umożliwianie im uczestnictwa w życiu naukowym i społecznym Uniwersytetu, wykorzystywanie ich doświadczenia i chęci pomocy, a także przez opiekę nad nimi i ich dziedzictwem twórczym i organizacyjnym.
4. **Gościnność** wobec pracowników i studentów z innych ośrodków badawczych i naukowo-dydaktycznych w kraju i z zagranicy, przez okazywanie im życzliwości i niezbędnej pomocy.
5. **Lojalność wobec uniwersytetu**, obrona jego dobrego imienia, ale zarazem odważne sprzeciwianie się naruszaniu ogólnych i zawodowych zasad etyki w środowisku.
6. **Odpowiedzialne traktowanie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy** w trosce o zdrowie i życie pracowników, współpracowników, studentów.
7. **Szacunek dla zasobów intelektualnych i materialnych Uniwersytetu**, zbiorów bibliotecznych, infrastruktury, poszanowanie urządzeń i energii.
8. **Przeciwstawianie się możliwym patologiom** w sferze stosunków międzyludzkich na różnych polach życia uniwersyteckiego, w szczególności:
 - 8.1. **Dyskryminacji** osób i grup ze względu na rasę, płeć czy orientację seksualną, religię, światopogląd i przekonania ideologiczne lub polityczne mieszczące się w granicach prawa.
 - 8.2. **Mobbingowi**, poniżaniu partnerów, podwładnych, doktorantów i studentów, pracowników administracji i obsługi.
 - 8.3. **Nierzetelności i nieuczciwości** w prowadzeniu badań, ich publikowaniu, zawłaszczaniu cudzego dorobku, plagiatowaniu i ściąganiu przez studentów, fałszowaniu dokumentacji naukowej i dydaktycznej.
 - 8.4. **Lekceważeniu prawa i norm etyki ogólnej oraz etyki zawodowej**, w tym zachowań korupcyjnych i świadczących o konflikcie interesów.
 - 8.5. **Wykorzystywaniu dobrej marki Uniwersytetu i jej zasobów w realizacji zadań i prac zleconych dla innych**, podmiotów, zwłaszcza podmiotów konkurencyjnych.
9. **Troska o dobry klimat moralny** w stosunkach wewnętrznych Uniwersytetu spoczywa na wszystkich pracownikach i w szczególności na osobach pełniących funkcje kierownicze.

Rozdział II

Powinności pracowników jako badaczy

1. **Kierowanie się prawdą naukową**, krytyczną racjonalną dociekliwością, obiektywizmem, rzetelnością, bezstronnością w badaniach naukowych, ich ogłaszaniu i popularyzowaniu.
2. **Stała troska o własny rozwój naukowy**, doskonalenie i aktualizację swej wiedzy, warsztatu metodologicznego, publikowanie dorobku, informowanie o rozpowszechnianiu swych badań i osiągnięć.
3. **Poszanowanie i obrona wolności nauki** w jej dążeniu do prawdy i służbie społeczeństwu, w granicach tego, co za naukę jest uznane. Próby pozanaukowej ingerencji w tematykę i metodologię badań przez instytucje i osoby powołujące się na wartości zewnętrzne wobec nauki powinny być rozstrzygane w dyskursie naukowym i dialogu etycznym opartym na argumentach merytorycznych.
4. **Odpowiedzialność naukowa** zarówno w prowadzeniu badań jak i ich upowszechnianiu – co wiąże się z wymogiem ostrożności wobec niebezpieczeństw i szkód, jakie sam proces badawczy (eksperymenty) oraz jego wyniki, mogą wywierać z jednej strony na prowadzących badania, z drugiej na środowisko przyrodnicze i społeczne.

5. **Prowadzenie badań naukowych z poszanowaniem godności człowieka**, zwłaszcza w tych sytuacjach, kiedy przedmiotem badania jest sam człowiek. Dotyczy to w szczególności badań naukowych z zakresu nauk klinicznych, w których obowiązuje kierowanie się dobrem chorego (troską o jego zdrowie, życie i łagodzenie cierpienia), troską o zaspokojenie jego potrzeb fizycznych, psychicznych, społecznych i duchowych.
6. **Kształcenie młodej generacji badaczy naukowych** z uwzględnieniem ich prawa do rozwoju naukowego, uczestnictwa w szeroko pojętej wymianie międzynarodowej, w konsekwencji do awansu. Wiąże się z tym wymóg sprawiedliwego ich oceniania oraz sprzeciw wobec pobłażliwości dla nepotyzmu, jako nieuzasadnionego względami merytorycznymi budowania kariery osób biskich.
7. **Rzetelne i uczciwe recenzowanie projektów badawczych i dorobku naukowego innych badaczy** z zachowaniem zasad krytycyzmu naukowego i unikania konfliktu interesów.
8. **Okazywanie szacunku dla dorobku naukowego kolegów oraz ich godności zawodowej i moralnej.**
9. **Sprzeciwianie się możliwym patologiom** polegających na:
 - 9.1. **Autopromocji przez tworzenie pozoru bogatego dorobku naukowego** opartego głównie o kryteria ilościowe, powstałe wskutek pomnażania go mało twórczymi i naśladowczymi pracami, noszącymi cechy plagiatu i autoplagiatu lub plagiatu koncepcyjnego, nieuczciwego przyswajania sobie dorobku partnerów powstałego w pracach zespołowych.
 - 9.2. **Nierzetelnych, stronniczych recenzjach** wydawniczych, badawczych, awansowych.
 - 9.3. **Nadużywaniu stopni i tytułów naukowych, a także marki Uniwersytetu** dla głoszenia subiektywnych przekonań ideologicznych.

Rozdział III

Powinności pracowników jako nauczycieli akademickich

1. **Upowszechnianie w nauczaniu prawdy i sprawdzonych metod dochodzenia do niej** – uczenie krytycyzmu naukowego, przyjmowania tylko twierdzeń uzasadnionych, otwarcia na krytykę i dyskusję, samodzielnego myślenia i odwagi w wypowiedaniu swoich poglądów naukowych.
2. **Odnoszenie się z szacunkiem do studentów** - sprawiedliwe ocenianie ich wiedzy, umiejętności, wspieranie zachowań koleżeńskich i prospołecznych, okazywanie życzliwości i unikanie jakiegokolwiek dyskryminacji, udzielanie należytej pomocy w sytuacjach jej wymagających.
3. **Okazywanie szacunku wobec każdego człowieka w przestrzeni edukacyjnej, zwłaszcza w edukacji z zakresu nauk klinicznych** przez dawanie przykładu poszanowania godności człowieka dzięki trosce o dobro pacjenta, jego zdrowie, życie i łagodzenie cierpienia, zaspakajanie jego potrzeb fizycznych, psychicznych, społecznych i duchowych.
4. Dbanie o doskonalenie nauczania i metod oceny jego efektów.
5. **Poszanowanie prawa do prywatności studenta** w zakresie wiedzy, jaką pracownik posiadał o nim w toku nauczania.
6. **Przestrzeganie terminów** konsultacji, sprawdzania prac i wystawiania ocen oraz ich właściwego uzasadniania.
7. **Przeciwstawianie się patologiom w dydaktyce i wychowaniu** polegającym na:
 - 7.1. **Spoufalaniu się**, wchodzeniu w kontakty intymne, wyróżnianiu studentów z powodów pozamerytorycznych.
 - 7.2. **Udzielaniu korepetycji własnym studentom**, pobieraniu wynagrodzenia za pomoc w pisaniu prac okresowych lub dyplomowych za pieniądze.
 - 7.3. **Poniżaniu studentów**, nieposzanowaniu ich czasu.
 - 7.4. **Wykorzystywaniu studentów** do prac i świadczeń nie związanych z procesem dydaktycznym.

Rozdział IV

Powinności pracowników funkcyjnych oraz administracji i obsługi

1. **Etyczne przywództwo** jako przestrzeganie prawa oraz norm etycznych i troska o właściwy klimat moralny jako fundamentalna powinność pracowników pełniących funkcje kierownicze w Uniwersytecie.
2. **Profesjonalizm i gotowość pomocy** we współpracy oraz współodpowiedzialność w efektywnym wypełnianiu misji oraz realizacji bieżących zadań Uniwersytetu jako podstawowa powinność pracowników administracji i obsługi
3. **Lojalność** względem Uniwersytetu i **godne** jej reprezentowanie w relacjach zewnętrznych.
4. **Szczególna troska o ochronę zasobów Uniwersytetu** w dziedzinie zbiorów bibliotecznych, infrastruktury i majątku.
5. **Przeciwstawianie się możliwym patologiom** w dostępie do stanowisk pracowniczych i pełnieniu funkcji, mobbingowi w stosunkach pracy, wykorzystywania zasobów materialnych Uniwersytetu do realizacji potrzeb pozauczelnianych.

Dział III

Wdrażanie i stosowanie zasad

1. Rektor i podległe władze Uniwersytetu zobowiązują pracowników wszystkich szczebli do zapoznania się z zasadami celem przyjęcia do wiadomości i stosowania.
2. Okresowe analizy oceny przestrzegania zasad etycznych powinny stać się dobrą praktyką w Uniwersytecie i jego jednostkach organizacyjnych, wskaźnikiem odpowiedzialności ich kierowników za klimat etyczny i moralny.
3. Niniejsze zasady nie wkraczają w domenę specjalistycznych kodyfikacji etycznych w naukach empirycznych związanych z ochroną życia ludzi, zwierząt, w badaniach społecznych i innych rolach specjalnych pełnionych przez badaczy i nauczycieli akademickich. Odrębny wymiar mają w szczególności powinności wynikające z *Kodeksu etyki lekarskiej* oraz regulacje etyczne zawodów zaufania publicznego lub wynikające z pełnienia ról publicznych poza Uniwersyteciem. Zasady te nie wkraczają także w sferę badań teologicznych w zakresie dotyczącym ich fundamentalnych podstaw religijnych i podległości instytucjonalnej o charakterze kościelnym.